

prof. dr hab. Marcin Cieński

Uniwersytet Wrocławski

Niezgoda na opór.

O czytaniu w nowoczesnej szkole literatury dawnej

Doświadczenie życia w XXI wieku jest jedynym dostępnym nie tylko uczniom dzisiejszej szkoły, ale także większości studentów, których (niewielka) część za moment będzie nauczycielami. Sytuacja ta zmieniać się będzie w kierunku coraz większej obecności w szkole osób zanurzonych we współczesności. Nie jest to niczym nowym, zmienność generacyjna jest, można by rzec, istotą szkoły. Nowa wydaje się jednak współczesność – nie tylko ze względu na niedawno przekroczone granice wieków czy tysiącleci. Współczesność buduje swój wizerunek, swą tożsamość wobec przeszłości, wobec historii. Buduje je na zgodzie, oporze, niezgodzie, buncie. Decydujące wydaje się jednak w interesującej mnie perspektywie, jak daleko sięga proces definiowania przeszłości jako korelatu dla współczesności. W przypadku XXI wieku obszar, po który sięga się jako po „terytorium przeszłości”, wydaje się coraz bardziej zmniejszać, zawężać do ostatnich kilku/kilkunastu/kilkudziesięciu lat.

W tej perspektywie rozważania o szkolnej lekturze literatury dawnej muszą uwzględnić napięcie między poszukiwaniem tożsamości w „krótkiej współczesności” (wręcz: współczesności skracającej się) i „długiej tradycji” (według niektórych – stanowczo zbyt długiej). W dodatku ta długa tradycja literacka podlega w ostatnim czasie rekonfiguracji – i w perspektywie badawczej, i aksjologicznej, i historyczno-społecznej. Nie jest to więc „tylko” spór o kanon lekturowy (polonistyczny), ale o ukształtowanie osób opuszczających szkołę na fundamentalnym poziomie emocjonalnym, intelektualnym, antropologicznym. Nowoczesna szkoła powinna wyrastać z refleksji nad tym, jakie jest jej miejsce w społecznej rzeczywistości, we współczesności. Namysł nad czytaniem w tej – nowoczesnej – szkole literatury dawnej – wydaje się niezbędnym składnikiem definiowania edukacji jako procesu nawiązywania porozumienia – a w optymalnym porządku: harmonii – między zgodnością i niezgodą.